

Problema superstițiilor la enoriași și calea eliberării de superstiții în procesul catehizării. Reflecțiile catehetului pe baza experienței practice

Vladimir IAKUNȚEV (Moscova)*

Rezumat:

Autorul analizează experiența personală îndelungată de cateheză pentru cei botezați și definește problema principală și cea mai complexă a acesteia, anume credințele superstițioase ale creștinilor moderni. Activitatea catehetică a celor botezați anterior, cere catehetului să pună un accent deosebit nu numai pe stabilirea cu fermitate a credinței ortodoxe, ci și pe combaterea unor superstiții specifice. Articolul analizează natura superstițiilor și distincția între superstiții și erezii. Este discutată cu precădere credința superstițioasă cea mai comună, după care Tainele sunt eficace ex opere operato. Această superstiție încurajează un anumit tip de pietism caracterizat printr-o falsă speranță de mântuire. Titularii de această credință superstițioasă au fost porecliți, „zahozhane” („creștini picați”). Autorul trece în revistă, pe scurt, modalitățile de depășire a puterii superstițiilor prin renașterea unei cateheze patristice cuprinzătoare înainte de Botez.

Cuvinte-cheie:

cateheza, tradiție, superstiție, erezie, ex opere operato

Acesta nu este un referat științific, ci, într-adevăr, niște reflecții pe baza experienței practice. În ultimii ani, ocupându-mă de catehizare, majoritatea catehumenilor erau și rămân oameni cu experiența îndelungată de viață în parohie

* Vladimir Iakunțev, master în teologie, conferențiar universitar la Institutul „Sf. Filaret”, cercetător al Centrului științifico-metodologic pentru misiune și catehizare pe lângă Catedra de misiologie, catehetică și omiletică din cadrul SFI. Interese de cercetare – misiologie și catehetică.

Problema superstițiilor la enoriași și calea eliberării de superstiții în procesul catehizării

în condițiile reale ale vieții noastre bisericești. Aici, în mod clar, se evidențiază trăsături specifice. Acestea sunt, de obicei, cazuri complicate. Încercând să înțeleg această complexitate, deși poate că nu am reușit să o analizez pe deplin, am scris aceste reflecții care, de fapt, reprezintă câteva teze extinse.

Superstițiile sunt printre cele mai răspândite și, în opinia noastră, cele mai dificile provocări în procesul catehizării celor deja botezați. Pe de o parte, printre creștini ortodocși nu ar trebui să existe nici un fel de superstiții. Pe de altă parte, apariția acestora este inevitabilă, la fel și buruienile cresc pe câmp, după cum reiese din pilda neghinei (Mt. 13: 24-30). O soluție din această situație ar putea fi obținerea imunității și armei împotriva acestor superstiții.

În caz normal, bazându-se pe tradiție, imunitatea și arma împotriva oricărei minciuni trebuie să fie câștigate de către creștin în cadrul catehizării prebaptismale. După cum ne amintim, Sf. Chiril al Ierusalimului le vorbea celor ce se pregăteau pentru botez despre catehezele sale, care ar trebui nu doar să întărească în ei dreapta credință, dar sunt și o armă împotriva oricăror învățături false. În Cateheza prebaptismală el a scris:

„...Primești o armă împotriva ereticilor, evreilor, samaritenilor și păgânilor. Ai o mulțime de dușmani, de aceea, caută să ai și o mulțime de arme <...> ca să ajungi nebiruit de nici un atac eretic” [Sf. Chiril al Ierusalimului].

Însă noi suntem într-o situație diferită: o mare parte a enoriașilor nu au dobândit astfel de arme și imunitate în timp util, în acest sens cu greu putând fi numiți invincibili. De aceea, problema respectivă apare în procesul catehizării după botez! Aceasta se face mult mai greu, ceea ce evident: este mai ușor să înveți corect de la bun început decât să reînveți.

Spre deosebire de catehizare prebaptismală, în procesul catehizării de după botez, catehetul adeseori se confruntă cu faptul că *toate* convingerile și învățăturile, de care se ghidează, catehumenul le consideră indubitabil ortodoxe. Mai mult decât atât, catehumenul, de obicei, deja a zidit pe acestea și și-a consolidat practicile proprii de evlavie, cu toate că unele, adeseori și mai multe dintre aceste credințe și învățături, au rădăcini neortodoxe, uneori și necreștine.

Astfel, catehizarea de după botez, oricât de ciudat ar putea părea acest fapt, uneori este legată de o situație de conflict (desigur, este vorba de un conflict lăuntric), decât cea prebaptismală. Ca urmare, în decursul catehizării de după botez, catehetul adeseori trebuie să fie foarte atent și să dezlege minuțios încercăturile erorilor logice, știind că unele elemente adevărate ale învățurii și evlaviei ortodoxe pot provoca în enoriașii ortodocși durere și chiar o reacție de șoc. Acest lucru se datorează particularităților tuturor felurilor de superstiții

Vladimir Iakunțev

care nu necesită efortul inimii și sunt ușor de înțeles pentru conștiința religioasă a omului sufletesc, dar și creează întotdeauna certitudinea falsă (uneori și incertitudinea falsă) în mântuire. Acest lucru începe să se manifeste în procesul catehizării. Într-adevăr, cât de greu îi este omului să se împace cu astfel de descoperiri, deoarece ceea ce considera să fie cele sfinte de „ordin superior”, punct cheie în credința și viața sa bisericească, se dovedește brusc a nu fi așa. Totodată, catehumenul descoperă că nu observa sau chiar neglija până atunci lucrurile cu adevărat sfinte în creștinism.

În general, în cazul în care catehetul, în timpul catehizării celor botezați, vrea să ajute victimele superstițiilor, în opinia noastră, ar trebui să depună eforturi suplimentare în cel puțin trei direcții:

a) să înțeleagă la nivel de principiu ce este de fapt o superstiție, ce fel de experiență este aceasta, care sunt limitele; să înțeleagă că nu va fi de ajuns propovăduirea credinței sănătoase, ci mai este nevoie de un antidot împotriva superstițiilor;

b) să cunoască și să înțeleagă „anatomia și fiziologia patologice” ale unei sau altei superstiții de care suferă catehumenul; având aceasta în vedere, să pună accente corespunzătoare în practica de învățare, cu mult tact și atenție;

c) în timpul catehizării să acorde permanent atenție ca structura generală și duhul procesului catehetic să fie izvorâte din tradiția patristică, să nu nutrească o anumită superstiție sau superstiții în general, dar și să creeze condițiile în care superstițiile să nu se poată ascunde de la conștiința catehumenului. De asemenea, trebuie știut și luat în considerare ce este mai ales important în această tradiție pentru victimele unor superstiții concrete.

Ce este superstiție

Însuși cuvântul ne spune că este vorba de o credință lipsită de sens și zadarnică, drept urmare, una falsă. Însă o superstiție nu înseamnă erezie. Dacă o erezie încearcă să schimbe dogma Bisericii, o superstiție nu aspiră la așa ceva. Aceasta pătrunde nu în dogmă, ci în credința practică de zi cu zi, în mentalitatea credinciosului. Însă superstiția este nu mai puțin dăunătoare: afectând mentalitatea enoriașului, fără a schimba o singură literă în dogmă, îl învață să nu ia învățătura în considerare, dând naștere la nădejdea falsă și practica de viață care sunt contrare dogmei. Aceasta se poate manifesta în masă. Deci, în cazul în care ne confruntăm în Biserica cu o contradicție între credință, rugăciune și viață sau, potrivit celor formulate de către pr. Alexandr Schmemmann, între teologie, cult și evlavie¹, dogma

¹ Vezi: [Schmemmann. *Eucharistia*].

Problema superstițiilor la enoriași și calea eliberării de superstiții în procesul catehizării

rămânând neafectată, avem de a face cu o superstiție, chiar și atunci când această contradicție este „legitimată” de zeci sau sute de ani de existență.

Interesant este faptul că la nivelul superstițiilor pot exista și unele erezii din cele care au fost oficial condamnate în trecut. De exemplu, monofizitismul, care afirmă că un om obișnuit nu Îl poate urma pe Mântuitor, deoarece „Hristos este Dumnezeu”, și numai sfinții Îl pot urma pentru că de la naștere sunt de o natură deosebită. Sau filetismul, care, de obicei, inspiră naționaliști ortodocși. Cu toate acestea, majoritatea superstițiilor nu atingeau niciodată același nivel cu erezii, ca urmare, nefiind definite ca atare în mod sobornicesc. Pe lista ereziilor nu găsim nici așa-numitele „goana după minuni” și „goana după stareți” (care rezultă în goană și după acei „duhovnici” care, de fapt, nici nu au experiența convenită pentru a fi îndrumători de suflete), clericalismul, modernismul și fundamentalismul, credința în autosuficiența nevoițelor ascetice, credința în originea satanică a CNP-ului („666”), în validitatea tainelor Bisericii *ex opere operato* etc.

Gradul de răspândire a unor sau altor superstiții, în opinia noastră, depinde de mediu (urban sau rural, un oraș mare sau mic). Cel mai probabil, acest lucru este legat de nivelul educației bisericești, precum și de nivelul de cultură și învățământ.

Referindu-ne la Moscova, trebuie menționat că această situație are specificul ei, deoarece într-un megapolis se poate găsi aproape totul care, însă, se manifestă în mod deosebit. De exemplu, în capitală se simte în mod evident că printre ortodocși, cei mai numeroși sunt cei pe care îi numim „enoriași trecători” (creștini ocazionali, simpli vizitatori ai bisericii). În proporție procentuală, numărul acestora se corelează cu datele generale (ca și pretutindeni – 93 sau 95 la sută din cei care se consideră ortodocși²). Astfel de credincioși reprezintă majoritatea celor care vin la catehizare deja după botez.

Aici am vrea să acordăm atenție în plus problemei „enoriașilor trecători” și detaliilor acelor superstiții pe care le nutresc.

Superstiția răspândită printre „enoriași trecători”

Deci, ce putem spune despre „enoriașii trecători”? Este vorba despre o categorie de persoane care se consideră ortodocși, cu înțelegerea specifică a evlaviei care se deosebește prin ideea neschimbătoare că omul trebuie în mod obligatoriu botezat. *Mai departe: cum va fi, așa va fi.* Să te împărtășești sau nu, să te rogi sau nu, să postești sau nu, să ai păcate grele sau nu – azi este așa, mâine va fi altcumva. Cu alte cuvinte, trebuie să fii botezat, după care viața ta

² Caracteristicile statistice ale celor care acum se consideră pe sine ortodocși, pot fi găsite aici: [Zagvozdina], [Zaițev Andrei].

continuă după posibilități și nevoi. Credința fără efort. Un sfert din „enoriașii trecători” niciodată nu vin în biserică. Peste o treime din această categorie vine doar pentru a aprinde o lumânare. O altă treime participă la botezuri, nunți și înmormântări. „Enoriașii trecători” nici nu „observă” Evanghelia, trecând-o cu vedere ca ceva ce nu are nici o legătură cu viața lor. Mai mult de 60 la sută dintre aceștia niciodată nu au citit nicio parte din Sfânta Scriptură. Principalul în viziunea „enoriașilor trecători” este de a avea *intenția* de viața creștină, așa cum au înțeles-o, de nu a fi împotriva credinței. Această situație persistă, ani de zile. Urmarea lui Hristos, în mintea lor, înseamnă, cel mult, să se ocupe de propria familie și să muncească cinstit. De obicei, „enoriașii trecători” nu sunt interesați de sensul tainelor Bisericii și al cultului, deoarece sensul deja îl văd în faptul ca starea sufletească (psihologică) să se schimbe spre bine, să le fie satisfăcute nevoile religioase (care nu trebuie confundate cu credința) și, cel mai important, să fie rezolvate treburile vieții de zi cu zi.

O astfel de înțelegere a „evlaviei”, după cum știm, nicidecum nu este dedus din duhul și sensul Evangheliei și învățăturilor Sfinților Părinți. Însă trebuie constatat că această înțelegere există, și, prin urmare, există o quasi-credință și o quasi-doctrină pe care le și numim superstiție. Esența superstiției respective constă în faptul că „enoriașii trecători” cred că viața lor este destul de evlavioasă și plină de har, că în ei inevitabil lucrează harul Sfințelor Taine, la care participă sau au participat cândva și, prin urmare, au nădejdea în mântuire.

De unde apare această credință ciudată în efectul mântuitor al Sfințelor Taine și nădejdea în ele? Corespunde aceasta oare sacramentologiei ortodoxe? În opinia noastră, catehetul care îi ajută pe catehumenii deja botezați trebuie să clarifice acest aspect.

Într-adevăr, aici se poate constata o situație ciudată. Se știe că, pe baza învățaturii ortodoxe, scopul vieții creștine – îndumnezeirea – se atinge prin eforturile inimii și minții, personale și sobornicești, în Biserică, când trebuie să „*încingem mijloacele cugetului nostru, trezindu-ne, să nădăjduim desăvârșit în harul care ni se va da nouă, la arătarea lui Iisus Hristos*” (1 Pet. 1:13). În conformitate cu învățăturile ortodoxe ale Sf. Grigorie Palama, harul, fiind energie divină necreată, care purcede din Însuși Dumnezeu Triunic, este Însuși Dumnezeu, deși nu în Ființa Sa, dar descoperindu-se în mod real, nesimbolic și nemijlocit³. Revelația harului lui Dumnezeu este Teofania, întotdeauna legată de revelația Persoanei și voinței Lui. Prin urmare, este imposibil să ai parte de har fără o întâlnire reală și vie cu Dumnezeu, fără comuniunea cu El, fără slujire Lui și Bisericii Sale, fără fidelitatea față de vocația încredințată de El. Harul, potrivit învățăturilor ortodoxe, nu este un lucru

³ Vezi mai detaliat: [Dionisie]. De asemenea: [Bernatki, 8–37]

Problema superstițiilor la enoriași și calea eliberării de superstiții în procesul catehizării

în sine, nu este o substanță impersonală sfințitoare care ar acționa independent în om, ci este un rod al relațiilor întru Dumnezeu și cu Dumnezeu și cu aproapele în Biserică. Iată de ce harul nu poate fi „difuzat”, „transmis”, „predat”, „acumulat” (cum ar fi în ideea referitoare la „surplusul de merite”). Izvorul harului este Însuși Dumnezeu, iar Biserica și omul în cadrul ei îl primesc. Distingerea în sacramentologia ortodoxă între imaginea potențială și imaginea reală a lucrării harului nu vine în contradicție cu acest lucru: harul se actualizează și devine lucrător în om numai cu condiția deschiderii față de acesta hotărârii de întreagă viață și conlucrării prin inimă și minte. Dacă aceste condiții nu au loc, nici harul nu lucrează. Această lucrare este posibilă în mod potențial, dar nu există har care ar fi „potențial” după natură. Prin urmare, cel botezat care, însă, nu trăiește conform credinței creștine, nu are harul botezului.

Aceasta este temelia experienței ortodoxe de săvârșire a Sfințelor Taine. În caz normal, în experiența ortodoxă autentică nu există nici o urmă a automatismului sau magiei. Nu se respinge, ci, dimpotriva, pe prim plan ies efortul inimii și al minții, atenția la duh și sens, precum și la perceperea și realizarea acestora în întreaga viață. Deoarece numai atunci, în practică, prin sinergia reală în experiența întâlnirii și comuniunii în Biserică cu Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfânt se câștigă viața divino-umană. În special, în acest context pot fi înțelese cuvintele Sf. Apostol Pavel, care a scris corintenilor, că dacă se împărtășesc fără a depune eforturi de încercare de sine, de „socotire a Trupului Domnului”, adică inimile și mințile lor nu se ostenesc pentru a însuși prin credință sensul tainei cu hotărârea de a o realiza în viață, atunci în mod inevitabil se împărtășesc cu osândă (1 Cor. 11:29). Sau după cum a scris Sf. Cuv. Simeon Noul Teolog:

„Dacă te împărtășești cu conștiință și cu cunoștință, te împărtășești cu vrednicie; iar dacă nu, apoi mănânci și bei cu totul cu nevrednicie. <...> Așa sunt uniți cu Dumnezeu cei ce mănâncă din această pâine și beau din acest pahar cu vrednicie, în cunoașterea și contemplarea tainei, cu suflet și cu inima simțitoare. Iar cei ce se împărtășesc cu nevrednicie sunt goi de Darul Sfântului Duh, își hrănesc numai trupul, nu și sufletul. <...> În ade-văr, materializește, această pâine nu este decât o îmbucătură, pentru cei care nu văd dincolo de simțire...” [Simeon Noul Teolog].

Știm destul de multe citate similare din scrierile Sfinților Părinți și Învățători privind alte taine, în special botezul⁴. Sacramentologia ortodoxă le ia în considerare.

⁴ Vezi, de exemplu: „Chiar și Simon Magul a venit odată la baptisteriu: s-a coborât, dar nu a fost iluminat; și chiar dacă și-a scufundat trupul în apă, nu și-a luminat inima cu Duhul Sfânt; trupul

Însă „enoriașii trecători” au o „sacramentologie” diferită. Acest lucru se vede din evlavia lor. Faptul că această „sacramentologie” este răspândită sugerează că în mediul bisericesc nu există imunitate suficientă pentru a o contracara. Esența acestei „sacramentologii” constă în ideea că harul tainelor Bisericii ar fi irevocabil și ar lucra neîmpiedicat. Astfel, viața plină de har nu ar presupune comuniunea cu Dumnezeu, ci ar fi suficiente doar simboluri sau semne ale acesteia. Harul ar lucra fără întâlnire personală, fără fidelitate și slujire, fără calea și sensul Evangheliei. Nu ar fi nevoie de alegere, hotărâre, promisiune, ci doar de o intenție. Se crede, astfel, că numai Domnul poate da promisiuni. El ne-a promis mântuire și acum ar fi „prizonier” al propriei promisiuni. Constituind Sfintele taine, El acum nu ar putea renunța la cele promise. Odată ce iubirea Lui întru Hristos a fost arătată ca fiind nemărginită și necondiționată, nu există nici un păcat și nici o condiție din partea mea care ar putea opri lucrarea harului. Tainele ar fi irevocabile, și chiar Biserica nu ar avea putere asupra acestora, ci ea însăși ar fi necesară doar pentru a săvârși Sfintele taine.

Harul în cadrul „sacramentologiei” descrise mai sus nu este strâns legat de Dumnezeu, neținându-se cont nici de revelația Persoanei Lui, ca și cum Dumnezeu ar exista separat, iar harul, fiind „transformat” dintr-o energie într-o substanță, ar „trăi” viața în sine. Harul ar coborî de sine stătător, ar umple, s-ar odihni. Cineva ar avea putere asupra ei, o poate da sau chiar lua înapoi. De asemenea, se crede că harul ar fi specializat, și fiecare taină ar avea propriul ei har; unul – într-o taină, altul – într-un ritual. De asemenea, se distinge între harul mireanului și harul clericului. Chiar și agheasma ar avea har diferit: unul este în apă sfințită în ajunul sărbătorii de Boboteaza, altul este în restul zilelor anului! Dacă există specializarea, următorul pas este diferențierea în aplicarea funcțională a harului, până la ideea că nu doar fiecare taină are harul ei aparte, ci și fiecare sfânt are harul său „aplicat”.

s-a scufundat și a ieșit la suprafață, dar sufletul lui nu s-a îngropat cu Hristos, nici nu a înviat cu El. <...> Dacă stăruiești în intenția ta rea, eu, care îți vorbesc, n-am nici o vină; tu însă nu aștepta să primești harul. Apa te va primi, dar Duhul nu te va primi” (Sf. Chiril al Ierusalimului, Cateheze, 2, 4); ”Botezul nu produce o schimbare mecanică în om. Dacă cel botezat nu va face un efort să-și schimbe viața, atunci aș îndrăzni să spun... că pentru acesta apa a rămas apă” (Sf. Grigorie de Nyssa, ”Marele cuvânt catehetic”, 40); „Veniți, catehumenilor, pocăiți-vă, ca să puteți primi Botezul spre iertarea păcatelor. Cel care primește botezul pentru iertarea păcatelor, încetează să mai păcătuiască. Dar dacă cineva se apropie de Botez, continuând să păcătuiască, nu va primi iertarea păcatelor” (Origen. Omilii la Evanghelia după Luca, 21, 4; citat în: [Hulap]); ”Luați aminte, catehumenilor, ascultați, și să vă fie de folos ceea ce vă spun, pentru că încă nu v-ați botezat. Veniți la izvor, spălați-vă spre mântuire; să nu vă mulțumiți doar cu spălare cu apă, asemănându-se cu cei care s-au spălat nu spre mântuire, ci au primit doar apa și nu Duhul Sfânt, deoarece cei ce s-au spălat spre mântuire, împreună cu apă Îl primesc și pe Duhul Sfânt” (Origen. Omilii la Cartea lui Ezechiel, 6, 5; citat în: [Hulap]).

Problema superstițiilor la enoriași și calea eliberării de superstiții în procesul catehizării

Harul „enoriașului trecător” și al celor care contribuie la apariția acestui tip de credincioși nu implică o sinergie împovărătoare și efortul minții și al inimii. Potrivit credinței „enoriașilor trecători”, harul, coborând de sine stătător asupra omului, îl curăță și privează de orice dorință de au păcătui. Însă această dorință persistă, dacă omul nu are puteri să lepede ceva, să se hotărăscă și să răspundă la chemarea de sus, prin urmare, nu a fost dată de Dumnezeu o astfel de măsură a harului, ceea ce înseamnă că așa este taina Providenței Lui. Nu toți sunt chemați să fie sfinți... Așadar, „totul este de la Dumnezeu, și orice nu ar fi este spre bine”. Inclusiv păcat, slăbiciune, sau trădare... În această pozitivitate nemărginită constă crezul „enoriașului trecător”. S-ar putea continua această descriere. Pe de altă parte, nu are rost. În opinia noastră, în mentalitatea „enoriașului trecător” se pot găsi ușor trăsăturile doctrinei despre har și Sfintele Taine a Bisericii apusene, mai precis, doctrina scolastă a Bisericii apusene, care s-a format definitiv în perioada Contrareformei. În prezent, această problemă este studiată destul de bine. Anume în Biserica apuseană, după cum se știe, au apărut și au fost ulterior stabilite în canoane doctrinele despre cele șapte Taine, diferența între taine și acțiuni sacramentale, între materie și formă (formulă) de taină, puterea sacramentală de a preda har, în cele din urmă, despre eficiența Sfintelor Taine *ex opere operato*, etc. Însă, toate acestea sunt doar consecințele ideii Fericitului Augustin, specifice pentru creștinismul apusean, precum că harul are putere irezistibilă și substanța creată este de origine supranaturală⁵.

Desigur, toate acestea poartă amprenta consecințelor tragice ale Marii Schisme din 1054. Ca urmare, a fost afectată comuniunea bisericească, ceea ce a dus la faptul că ideea elaborată de către Sf. Grigorie Palama, despre viața harică a întregii Biserici și a membrilor săi, nu a fost acceptată de către Biserica Apuseană⁶.

Tragismul situației constă, de asemenea, în faptul că, după cum toți știm, sacramentologia occidentală în secolul al XVII-lea a intrat în calitate de „teologie de școală” în toate instituțiile de învățământ din cadrul Bisericii Ortodoxe Ruse, ceea ce a fost numit „captivitatea apuseană a teologiei ruse” pentru aproape trei sute de ani⁷. Acest lucru a avut un impact extraordinar asupra mentalității credincioșilor ortodocși, dând naștere, ca și în Occident, fenomenului secularizării de proporții deosebit de mari în Biserică sub formă de categoria „enoriașilor trecători”. Și dacă în prezent această „captivitate” a fost depășită în domeniul teologiei, în ceea ce privește credința poporului bisericesc, consecințele acesteia sunt departe de a fi înlăturate. De exemplu, în cazul în care catehetul ar spune acum că tainele Bisericii nu sunt șapte, ci doar una, și această taină este Biserica însăși, desigur, nu va fi

⁵ Vezi mai detaliat: [Zaițev Alexei].

⁶ *Ibidem*.

⁷ Vezi mai detaliat: [Schmemmann. Teologia rusă].

Vladimir Iakunțev

anatemizat (deși, potrivit canoanelor Bisericii apusene, ar trebui să fie pedepsit⁸), dar este mult probabil să audă de la catehumeni deja botezați, precum că el ar fi citit prea multe cărți moderniste „apusene”.

Cu toate acestea, catehetul trebuie neapărat să-și continue munca, atent, cu tact și smerenie, luând în considerare înclinațiile și credințele anterioare, să îi catehizeze pe foștii „enoriași trecători” deja botezați.

Tradiția patristică

Potrivit celor menționate mai sus, pentru vindecarea de superstiții, de asemenea, sunt importante structura generală și spiritul catehizării, orientarea spre tradiția patristică în integritatea ei.

În acest sens, procesul catehizării trebuie să îi ajute pe „enoriașii trecători” să ajungă nemijlocit la poruncile lui Dumnezeu, la cuvântul Lui, lăsând deoparte tot felul de scheme, prejudecăți răspândite, comentarii și „datina bătrânilor” (Matei 15:1-6). Cu alte cuvinte, trebuie numai decît implementat unul din principiile de bază ale catehizării patristice, cel al bazării pe Sfânta Scriptură. Aceasta înseamnă nu doar să se facă referință la textele biblice, dar și să se citească și să se discute.

În întoarcerea la acest principiu, un exemplu important pentru noi a fost și rămâne Sf. Filaret (Drozdov), mitropolit al Moscovei. În timpul său, calea spre iluminarea duhovnicească a poporului rus și vindecarea acestuia de tot felul de superstiții și a văzut-o în deschiderea oamenilor față de cuvântul lui Dumnezeu, sensul lui. În această ordine de idei, mitropolitul Filaret nu doar a tradus Sfânta Scriptură în limba rusă, dar a și scris „Catehismul Ortodox”. Unicitatea acestei cărți pentru timpul ei constă în faptul că, în ciuda scolasticismului de atunci, reușește să îl depășească în conținut, punându-se un accent pronunțat pe citatele din Sfânta Scriptură. Acesta este nu doar o „carte simbolică”. Trebuie luat în considerare și faptul că mitropolitul Filaret a scris „Catehismul” în 1824 în limba rusă. Citatele din Sfânta Scriptură și textul erau destinate să fie folosite în situații concrete, adică să fie citite înainte de liturghii duminicale. „Cuvântul lui Dumnezeu e viu și lucrător” (Evr. 4:12). Numai acesta, fiind descoperit în comuniunea Bisericii, poate birui dinlăuntru duhul superstițiilor. Astfel, reușita catehizării de după botez depinde anume de această condiție, dacă procesul catehetic nu reprezintă lecții abstracte și plictisitoare, ci întâlniri în care toți împreună cercetează cuvântul lui Dumnezeu.

Iată de ce catehizarea celor botezați este foarte inspiratoare. De asemenea, este multă bucurie de a vedea cum omul se întărește în credință și își reînnoiește în mod real legămintele baptismale, iar superstițiile nu mai au putere asupra lui.

⁸ Canonul 1 al Conciliului Tridentin privind Sfintele Taine.

Bibliografie

Bernațki = Bernațki M. M., Turilov A. A., Asmus V., pr. Sf. Grigorie Palama // Enciclopedia ortodoxă. Moscova, 2006. Vol. 13. Pp. 8–37.

Sf. Grigorie de Nyssa = Sf. Grigorie de Nyssa. Marele cuvânt catehetic.

Dionisie = Dionisie (Șlenov), igum. Sf. Grigorie Palama: viața, operele, învățătura. URL: <http://www.bogoslov.ru/text/print/291635.html> (accesat: 10.06.14).

Zagvozdina = Zagvozdina D. În Rusia sunt mai mulți musulmani. URL: <http://www.gazeta.ru/social/2012/12/17/4894681.shtml> (accesat: 15.06.14).

Zaițev Alexei = Zaițev Alexei. Tainele Bisericii: Introducere. URL: <http://www.kievorthodox.org/site/theology/1030/> (accesat: 14.06.14).

Zaițev Andrei = Zaițev Andrei. Câți ortodocși sunt în Rusia? URL: <http://www.pravmir.ru/skolko-pravoslavnyx-v-rossii-2/> (accesat: 15.06.14).

Sf. Chiril al Ierusalimului = Sf. Chiril al Ierusalimului. Cateheza prebaptismală, 10 // Catehezele baptismale și mistagogice. Moscova, 1991.

Sf. Simeon Noul Teolog = Sf. Cuv. Simeon Noul Teolog. Cuvântul 41: 4, 5, 6 // Scrierile. Vol. 1. Cuvintele 1–52. Lavra „Sf. Serghie”, 1993. Pp. 340–342.

Hulap = Hulap Vladimir, pr. Catehumantul în istoria Bisericii. URL: http://www.sfi.ru/lib.asp?rubr_id=746 (accesat: 09.06.14).

Schmemann. Euharistie = Schmemann Alexandr, prot. Euharistia: Taina Împărăției: Taina adunării. Moscova, 1992.

Schmemann. Teologia rusă = Шмеман Александр, протопр. Русское богословие 1920–1972. URL: http://krotov.info/libr_min/25_sh/me/man_39.html (accesat: 14.06.14).